

Ekonomické kořeny populismu

Vít Hradil, hlavní ekonom

- Politika ovlivňuje ekonomiku, ale zároveň ekonomika ovlivňuje politiku
- Neutěšený ekonomický vývoj může přitahovat dodatečné body populistům
- Vláda populistů pak ekonomice prokazatelně škodí
- Volební preference populistů rostou při vyšší nezaměstnanosti, slabším růstu HDP a vyšší inflaci
- Ekonomicky slabý rok 2023 evropským populistům přitahuje bezpracné hlasy v řádu jednotek procent volebního zisku

Politika ovlivňuje ekonomiku

Péče o utěšený ekonomický rozvoj země patří mezi klíčové zodpovědnosti politiků.

Daňový systém, mezinárodní vztahy, regulace, školství, soudnictví či ochrana zdraví a majetku jsou jen některé z mnoha oblastí, které jsou přímo ovlivňovány politickou reprezentací a mají dalekosáhlé dopady na ekonomiku.

Na krátkodobém horizontu – tedy například v řádu měsíců – jsou přitom možnosti politiků ovlivnit směřování ekonomiky velmi omezené. Pokud některá země právě prochází ekonomickou recesí či inflační vlnou, je na jakékoliv politické zásahy zpravidla již pozdě a lze pouze mírnit její dopad na jednotlivé skupiny obyvatel.

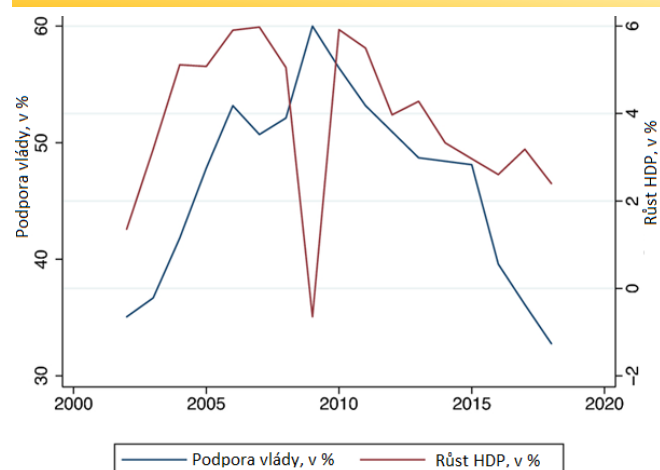
Naopak z dlouhodobého pohledu je hospodářská politika pro ekonomický vývoj zcela určující. To nejlépe ilustrují příklady sousedících geografických oblastí, které si v určitém historickém momentu zvolily odlišné politické směřování a následně začaly divergovat

i jejich ekonomiky. Učebnicovou ilustrací je v tomto ohledu **rozdíl mezi Severní a Jižní Koreou či západní a východní stranou bývalé Železné opony.** V obou případech se jednalo o kulturně, historicky, geograficky i ekonomicky podobná území, z nichž jedno zvolilo cestu demokracie a volného trhu, zatímco druhé se vydalo opačným směrem. Po několika desetiletích pak bylo zřejmé, že toto politické rozhodnutí způsobilo rozdíly v ekonomickém blahobytu v řádu desítek procent.

Ekonomika ovlivňuje politiku

Voliči jsou si důležitosti politických rozhodnutí pro vlastní životní úroveň pochopitelně do značné míry vědomi a snaží se podle nich své volené zástupce i posuzovat. **V ekonomicky příznivých dobách tak mají tendenci vyžadovat politické reprezentaci větší důvěru a naopak v horších časech se od ní odklánět.**

Graf 1: Vztah mezi růstem ekonomiky a podporou vlády



Zdroj: Cerda, Vergara (2022): Economic Growth and Political Approval Ratings: Evidence from Latin America

Ačkoliv v některých případech lze s racionalitou tohoto voličského chování polemizovat – například není zřejmé, do jaké míry voliči správně přisuzují zodpovědnost vlastní vlády za

momentální stav ekonomiky – obecně se jedná o pochopitelný jev. Když se ekonomice nedaří, klesají preference vládní garnitury a roste pravděpodobnost jejího nahrazení. Pokud voliči namísto ní dají přednost tradiční parlamentní opozici a dojde k běžnému vystřídání moci mezi jednotlivými stranami či ideovými proudy, jedná se o standardní a v podstatě i zamýšlený průběh politického cyklu. **V této analýze se věnujeme odlišnému fenoménu, kdy vlivem ekonomických událostí voliči namísto „přebíhání“ mezi standardními politickými stranami zamíří vstříc politickým populistům.**

Populismus a ekonomika

Označení jednotlivých politiků či stran za „populistické“ se již stalo nedílnou součástí slovníku veřejné diskuze. **Nad samotnou definicí populismu nepanuje dokonalá shoda, nicméně v této publikaci budeme používat tu, která se ustálila v ekonomii a pracují s ní i použité datové zdroje.** Populistickými tak jsou označováni politici, kteří ve své veřejné komunikaci explicitně rozdělují společnost na dvě skupiny:

- „**Elity**“, tedy skupinu (obvykle) zkorumpovaných, neschopných, netečných či jinak nekompetentních politických konkurentů, kteří (mnohdy v kartelu či spiknutí) usilují primárně o vlastní prospěch
- „**Obyčejné lidi**“, tedy protiklad „elit“, které populisté slibují zastupovat

Tento vzorec politické komunikace byl v historii využit již nesčetněkrát a **poměrně dobře jsou popsány i ekonomické důsledky vládnutí jeho uživatelů.** Jejich vláda se obvykle vyznačuje¹:

- Zhoršením nezávislosti justice, volebního procesu a svobody médií
- Omezením přeshraničního obchodu
- Růstem zadlužení a inflace
- Nižším HDP až o 10 % na horizontu 15 let (oproti ne-populistickým vládám)

Ve stručnosti tedy lze říct, že populistická politika ekonomice škodí.

Ekonomika a populismus

Důvody, proč si obyvatelé některé země zvolí populistické vedení, mohou být různorodé. Svou roli hrají bezesporu kulturní, náboženské, historické, vojenské a mnohé další faktory.

Pozornost ekonomů si v nedávné době vysloužila například **role internetu jakožto prostředku komunikace.** Zatímco před jeho masovým rozšířením byly do internetu vkládány naděje, že zlepší informovanost voličů a tím i kvalitu demokratického procesu, empirické důkazy vyznívají spíše opačně. Internet zřejmě posloužil hlavně jako prostředek snadného šíření nepodložených či přímo lživých informací, které by se skrze „tradiční“ média na veřejnost hůře dostávaly. Populistům tak posloužil jako ideální komunikační kanál mezi nimi a „obyčejnými lidmi“, který obchází „spiknuté mainstreamové elity“. Ve výsledku tedy rozmach internetu podle všeho populistům naopak znatelně pomohl².

¹ Funke et al. (2022): Populist Leaders and the Economy

² Schaub, Morisi (2019): Voter mobilization in the echo chamber: Broadband internet and the rise of populism in Europe

Mezi další ekonomické faktory, které lze považovat za příznivé pro růst preferencí populistů patří například tyto:

- Globalizace
- Imigrace
- Příjmová nerovnost
- **Nezaměstnanost**
- **Růst HDP**
- **Inflace**

V této publikaci se věnujeme poslední třem (nezaměstnanost, růst HDP a inflace) v evropském kontextu.

Pro odhad vlivu těchto ekonomických proměnných na podporu populistů využíváme databázi Stanford University „Votes for Populists“³ a otevřenou databázi Eurostat a World Development Indicators. Na vzorku zemí Evropské unie z historických dat odhadujeme, **jak silně zhoršení (či zlepšení) ekonomické situace zvyšuje (či snižuje) preference populistických politických uskupení.** Sledujeme tedy, zda v historii platilo, že pokud v roce těsně před volbami došlo ke zhoršení některé ekonomické proměnné oproti předchozímu pětiletému období, narostly ve volbách preference populistů. Naše výsledky jsou následující:

- Každý 1 dodatečný procentní bod nezaměstnanosti v předvolebním roce (oproti dlouhodobému průměru) přinesl populistům 0,54 procentního bodu hlasů
- Každý 1 procentní bod inflace v předvolebním roce (oproti dlouhodobému

průměru) přinesl populistům 0,26 procentního bodu hlasů

- Každý 1 procentní bod růstu HDP v předvolebním roce (oproti dlouhodobému průměru) odebral populistům 0,31 procentního bodu hlasů

Zjednodušeně řečeno tedy zjišťujeme, do jaké míry např. růst nezaměstnanosti v předvolebním roce zvyšuje či snižuje volební úspěch populistických politiků.

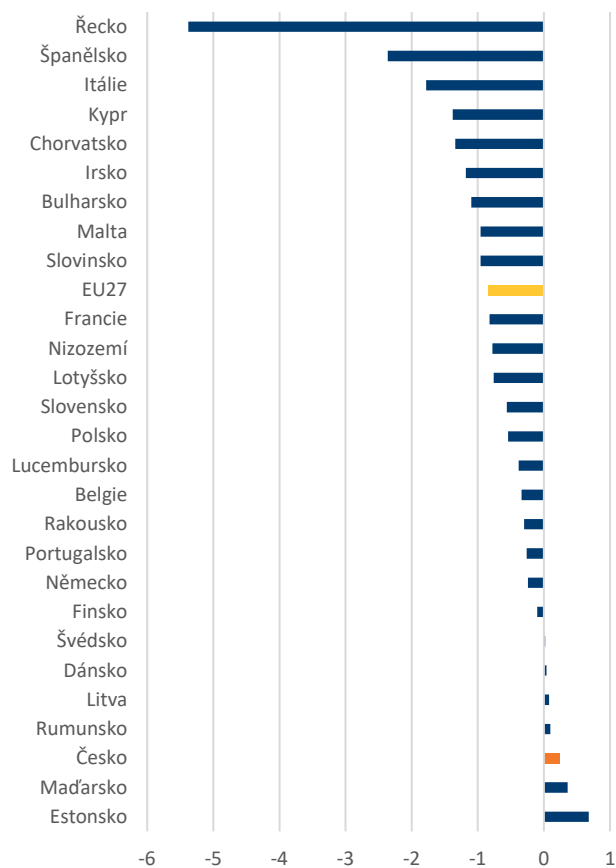
Tyto výsledky následně aplikujeme na současnou ekonomickou situaci v Evropské unii.

Nezaměstnanost

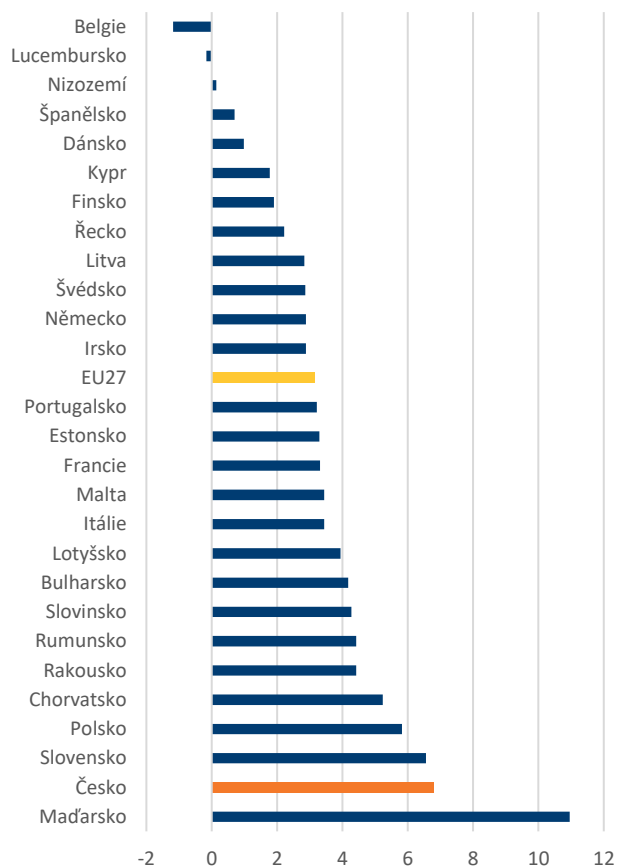
V roce 2023 byla nezaměstnanost ve většině evropských zemí nižší než v období 2018-2022. Podle našeho odhadu tedy **nezaměstnanost působila spíše proti populistickým stranám**, jelikož voliči zde v čerstvé paměti mají zlepšení situace. V průměrné evropské zemi byla v roce 2023 nezaměstnanost 6,1 %, zatímco průměr let 2018-2022 činil 6,9 %. Průměrný občan EU tedy před volbami zažíval o zhruba 0,8 procentního bodu nižší nezaměstnanost, než bylo pro něj obvyklé (viz Graf 2). Naproti tomu v Česku panovala nezaměstnanost o zhruba 0,2 procentního bodu vyšší, než v předchozích pěti letech.

³ Grzymala-Busse, Anna and McFaul, Michael. Global Populisms Project, Stanford University. 2020. "Votes for Populists" database

Graf 2: Nezaměstnanost – 2023 vs 2018-2022 (v p.b.)



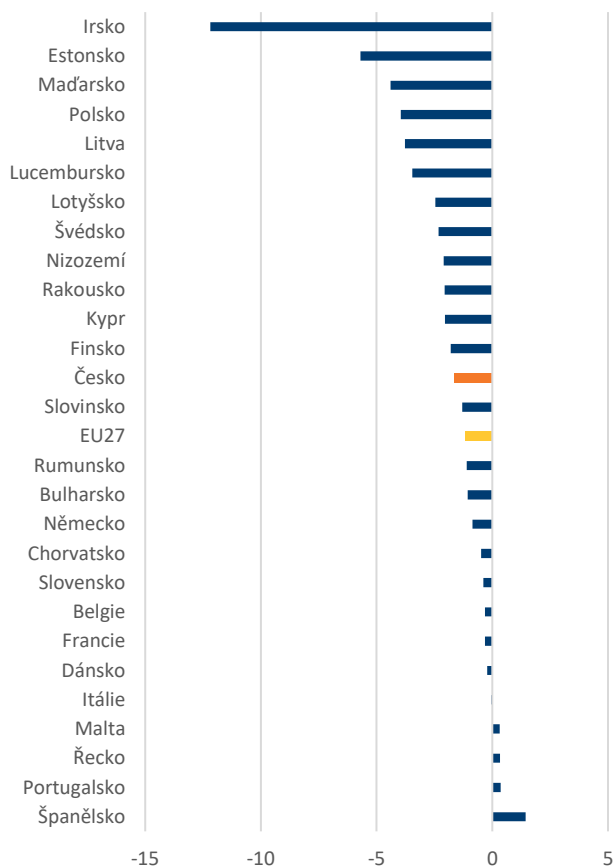
Graf 3: Inflace – 2023 vs 2018-2022 (v p.b.)



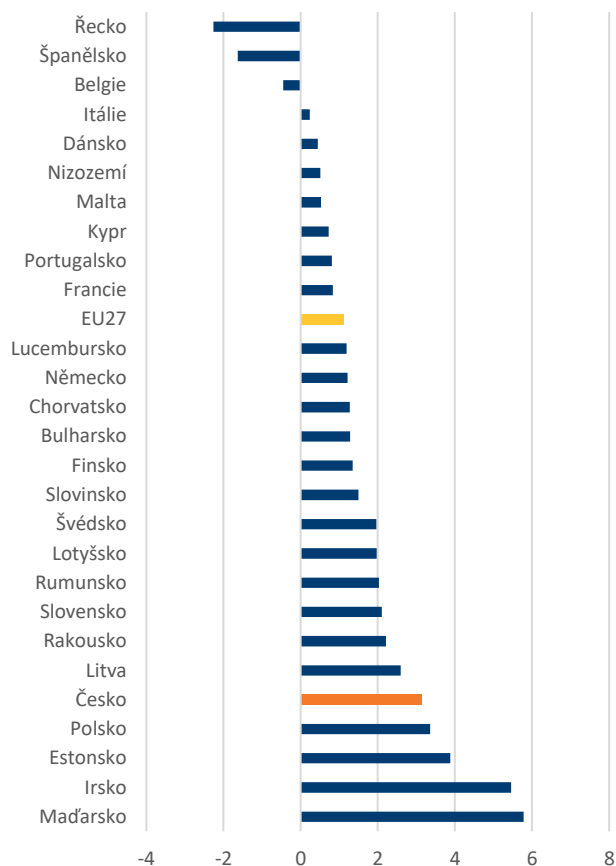
Horší situace panovala u inflace (Graf 3), kde naopak **většina členských zemí EU zažívala špatný rok**. Inflace v roce 2023 dosáhla průměrně 6,4 %, zatímco předchozí „normál“ byl 3,2 % a průměrný Evropan tak musel snést o zhruba 3,2 procentního bodu vyšší inflaci, než v předchozí pětiletce. V Česku byla situace druhá nejhorší, když naše inflace v roce 2023 nad „normálem“ přechýlila o 6,8 procentního bodu.

Evropským populistům přál i vývoj HDP (Graf 4), který v průměrné zemi EU v roce 2023 rostl pouze tempem 0,4 %, zatímco dřívější průměr byl 1,6 %, tedy o 1,2 procentního bodu více. V Česku pak růst HDP za „normálem“ zaostával rovnou o 1,6 procentního bodu.

Graf 4: Růst HDP – rok 2023 vs 2018-2022 (v p.b.)



Graf 5: Vliv stavu ekonomiky na volební zisk populistů



Posledním krokem pak je **vyčíslení dopadu, který nedávný vývoj těchto tří ekonomických proměnných v souhrnu mohl mít na náladu voličů**. Ve většině zemí působil proti populistickým náladám příznivý vývoj nezaměstnanosti, v jejich prospěch ovšem naopak vysoká inflace a slabý růst HDP.

Celkový efekt znázorňuje Graf 5. Ten ukazuje, **do jaké míry ekonomický vývoj bezprostředně před nadcházejícími Evropskými volbami, tedy v roce 2023, nahrával populistickým politickým uskupením**.

Odchylka ekonomického vývoje v roce 2023 oproti „normálu“, tedy průměru předchozích pěti let, **působila ve většině evropských zemí ve prospěch populistů**. Nahrávala jim vyšší inflace a pomalejší růst HDP, v opačném směru pak působila nižší nezaměstnanost.

Největší podporu poskytla ekonomika populistům v **Maďarsku**, kteří z momentálního stavu ekonomiky mohou vytěžit až 5,8 procentního bodu bezpracného volebního zisku, oproti situaci, kdy by se jejich ekonomika vyvíjela „normálně“. Naopak relativně dobrý ekonomický rok nepřeje populistům v **Řecku**, kde jim z volebního zisku ubere až 2,3 procentního bodu. Průměrný evropský populist se může těšit na dodatečného 1,1 procentního bodu, český pak na 3,1 procentního bodu.

Závěr

Mezi politikou a ekonomikou existuje obousměrná vazba. **Politika ovlivňuje výkon ekonomiky hlavně na delším horizontu**, kde lépe spravované země vykazují lepší ekonomický výkon. Příkladem může být rozdílné směřování Severní a Jižní Koreji či západní a východní strany bývalé Železné opony v Evropě.

Zároveň ovšem ekonomika ovlivňuje politiku. **Voliči mají tendenci přičítat momentální ekonomický výkon vládnoucí garnituře a v případě ekonomických problémů se od ní odklánět.** Tento odklon může spočívat jednoduše v přechodu k ideové alternativě vládnoucího kabinetu **nebo rovnou k politickým populistům.**

Populisté – zde definovaní rétorikou rozdělující národ na zlomyslnou „elitu“ v protikladu k „obyčejným lidem“ – mají na ekonomiku prokazatelně škodlivý vliv. Ekonomiky spravované populisty vykazují úpadek justice, volebního procesu, svobody médií, menší intenzitu přeshraničního obchodu, vyšší zadlužení, inflaci a na delším horizontu mohou očekávat **až o 10 % nižší HDP** (v českém kontextu zhruba 780 mld. Kč), než jakého by dosáhly bez vlády populistů.

Mezi ekonomické příčiny, které populistům dopomáhají k lepším volebním výsledkům, patří mimo jiné **rozmach internetu** a s ním spojeného usnadnění přímé komunikace mezi politikem a voličem bez oponentury, **globalizace, imigrace, příjmová nerovnost**, či **ekonomické obtíže.**

V této publikaci jsme se zaměřili právě na **vliv výkyvů ekonomických proměnných na**

volební zisky populistů v Evropě. Na základě historických dat odhadujeme, jak volební preference populistů reagují na růst nezaměstnanosti, zpomalení růstu HDP a zvýšenou inflaci. Následně tyto odhady aplikujeme na ekonomickou situaci v zemích Evropské unie v roce 2023 a odhadujeme, **jakým způsobem mohla ovlivnit zisky populistů v nadcházejících Evropských volbách.**

Nezaměstnanost byla v roce 2023 nižší, než je v evropských zemích obvyklé, a populistům tedy spíše uškodila. Naopak **HDP** rostl oproti „normálu“ citelně pomaleji, což populistům nahrává. Podobně i **inflace** byla na evropské poměry zvýšená, což opět hraje populistům do karet.

Naše výsledky indikují, že **stav ekonomiky v roce 2023 průměrnému evropskému populistovi přihrál bezpracně 1,1 procentního bodu** oproti situaci, kdy by se ekonomika vyvíjela „normálně“. Největší zisky populistům servíruje ekonomika v **Maďarsku** (+5,8 procentního bodu), naopak škodí jim dobrý výkon ekonomiky v **Řecku** (-2,3 procentního bodu). **Česká ekonomika** je z pohledu populistů v letošních volbách pátá nejlákavější, když vlivem mírně vyšší nezaměstnanosti, slabého růstu a vysoké inflace slibuje zisk dodatečných 3,1 procentního bodu.

Upozornění

Dokument byl zpracován společností CYRRUS, a.s., obchodníkem s cennými papíry, se sídlem Brno, Veveří 111 (dále jen „společnost“). Společnost je členem Burzy cenných papírů Praha, a.s. a Frankfurt Stock Exchange (FWB) – Deutsche Börse. Společnost podléhá regulaci a dohledu České národní banky. Dokument je určen pouze pro reklamní účely a nebyl vytvořen za účelem komplexního průvodce investicemi. Poskytuje pouze krátký přehled o jednom z investičních produktů v současné nabídce. Dokument nenahrazuje odborné poradenství k finančním nástrojům v něm uvedeným, ani nenahrazuje komplexní poučení o rizicích. Dokument je určen výhradně pro počáteční informační účely a společnost důrazně doporučuje investorům podstoupit investiční a/nebo právní a/nebo daňové poradenství před tím, než učiní investiční rozhodnutí. Informace obsažené v tomto dokumentu nelze považovat za radu k jednotlivé investici, ani za daňovou nebo právní radu. Pokud se v dokumentu hovoří o jakémkoliv výnosu, je vždy třeba vycházet ze zásady, že minulé výnosy nejsou zárukou výnosů budoucích, že jakákoliv investice v sobě zahrnuje riziko kolísání hodnoty a změny směnných kursů a že návratnost původně investovaných prostředků ani výše zisku není, pokud v textu dokumentu není uvedeno jinak, zaručena. Investoři mohou získat při prodeji uvedeného investičního nástroje před datem splatnosti nebo při splacení investičního nástroje částku nižší než částku investovanou. Potenciální ztráta je omezena na původně investovanou částku. Informace jsou založeny na hrubé výkonnosti před zdaněním. Tento dokument obsahuje příklady vytvořené na základě analýzy scénářů vývoje podkladových instrumentů. Očekávání a predikce analytiků a strategií nejsou spolehlivým indikátorem budoucího vývoje tržního kurzu dotčených investičních nástrojů. Příklady jsou založeny pouze na hypotetických předpokladech a neumožňují jakýkoli závěr o budoucím vývoji ceny investičního nástroje. Zdanění je závislé na osobních poměrech každého investora a podléhá zákonným předpisům a dohledu příslušných úřadů. Tento dokument byl připraven s náležitou a patřičnou pečlivostí a pozorností, společnost však neposkytuje garance či ujistění, ať výslovné nebo předpokládané, o jeho přesnosti, správnosti, aktuálnosti nebo úplnosti. Z informací v tomto dokumentu není možné odvozovat žádná práva ani povinnosti. Informace o společnosti a podrobné informace o pobídkách a střetech zájmů naleznete na www.cyrrus.cz v sekci O společnosti. Tiskové chyby vyhrazeny. Obsah dokumentu je chráněn dle autorského zákona, majitelem autorských práv je společnost. Společnost zakazuje zveřejnění a šíření dokumentu bez jejího písemného souhlasu. Společnost nenese odpovědnost za šíření nebo uveřejnění dokumentu třetími osobami.

Uzávěrka statistických dat: 5. 6. 2024

Investujte. CYRRUS

V roce 1995 jsme se vydali na cestu brokera. 25 let obchodujeme s cennými papíry, staráme se o své klienty, reagujeme na dění ve světě a rozvíjíme se. Díky tomu vám můžeme přinášet stále nové služby a inovativní možnosti investování. Jsme CYRRUS.

[Loga ke stažení](#)

[Obecné fotografie](#)

Název společnosti
píšeme velkými
písmeny a
neskloňujeme.

Vyslovujeme
[CYRRUS].

WWW.CYRRUS.CZ



Vít Hradil
Hlavní ekonom CYRRUS

277 021 816
vit.hradil@cyrrus.cz

[Fotografie](#)



Tomáš Pfeiler, CFA
Portfolio manažer CYRRUS

277 021 819
tomas.pfeiler@cyrrus.cz

[Fotografie](#)